

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Sectio XII. De Impedimento ligaminis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

aut illam aliquo modo minuere; quia hoc intrinsecè includit inobedientiam, nec præsumitur Superior cum aliquo quasi dispensare propter ejus abusum; quia esset irrationabilis voluntas contra nervum disciplinæ; imò contra vim & efficaciam legis. Et proinde dicendum est, valorem legis pendere quidem ab acceptatione subditorum (non tamquam à causa essentiali, quæ sola est voluntas Superioris promulgata; sed tamquam à conditione, sinè qua Superior non vult obligare) subditorum, inquam, sed morigerorum, dum adest aliqua justa causa non acceptandi; non autem rebellium, qui ex mero odio & contemptu legem rejiciunt.

232. Hinc Alex. VII. die 24. Septemb. 1665. damnavit hanc propositionem ad minus tamquam scandalosam: *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.* Ergò talis non receptio minimè est signum, Principem nolle obligare; maxime quando apertè contradicit, & clarè ostendit, se velle equidem obligare, ut impræsentiarum fieri, constat ex dictis.

Populus peccat non recipiendo legem promulgatam sinè justa causa

Quæ cum ita sint, videntur nobis, & plerisque alijs, omnia Matrimonia A catholicorum, facta cum impedimento juris etiam Ecclesiastici (de divino & naturali nemo negat) esse irrita.

Estque aperta sententia facultatis Theologicæ Viennensis in Austria, in responso, quod ea dedit ad quæstionem ipsi propositam die 18. Maij an. 1655. ab Excelso Regimine Austriæ his verbis: *An Concil. Trident. etiam A catholicos Austriacos in causis Matrimonialibus ita obliget, ut si extra Austriam, sinè proprij Parochi consensu, in Hungaria copulentur, pro veris & legitimis conjugibus taliter copulati non sint habendi.*

233. *Quædam responsio Facult. Theologicæ Viennensis.*

Ad hanc quæstionem (inquit Gobat sup. n. 468.) priusquam responderet illa incluta Facultas, supposuit & asseruit expressè, A catholicos degentes in Austria, ubi Decretum Tridentini ubique promulgatum est, omnes obligari illo, ac deinde hanc inter cæteras dedit resolutionem: *Si ejusmodi A catholici in fraudem Decreti Trid. eo sine, ut sinè proprij Parochi præsentia Matrimonium contrahant, ad illas Hungariæ partes, ubi Decretum non ligat, proficiantur, eorum Matrimonium ita contractum est irritum.* Ergò ex sensu atque consensu tam præstantium Doctorum, in materia practica, & in ordine ad praxim consutorum, connubia A catholicorum sinè præsentia proprij verique Parochi, sunt eo modo irrita, quo Catholicorum. Hæc Gobatius. Quæ imponent finem huic Conclusioni & Sectioni.

Restat explicandum impedimentum Ligaminis. De quo instituitur

SECTIO XII.

D E

IMPEDIMENTO LIGAMINIS.

1. *Quid hic sit ligamen.*

Ligamen hic est vinculum prioris Matrimonij, rati sive consummati, quo durante, posterius Matrimonium, ratum sive consummatum, invalidum est. Dico: *Quo durante;*

quia dissoluto Matrimonio rato, vel per Professionem solemnem, aut per dispensationem Pontificiam: & similiter dissoluto Matrimonio consummato per mortem aut dispensationem divinam, redit prior libertas validè contrahendi, quæ per præcedens Matrimonium ablata erat: ablata, inquam, jure Divino, sive per primævam Matrimonij institutionem. Sit igitur

cum pluribus simul contrahere. Olim licuit viris. Ubi diffusius & evidentius ostendimus, Polygamiam (id est, contractum Matrimoniale unius cum pluribus simul) jure divino non tantum esse illicitam, sed etiam invalidam. Videantur ibi dicta, quia nimis longum esset ea omnia repetere.

Sufficiat testimonium Christi Matth. 19. v. 9. *Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, mæchatur.* Et Marci 10. v. 11. *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam.*

Probatur ex Matth. 19. & Mar. 10.

Consonat Apostolus Rom. 7. v. 3. *Igitur vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro.* Cur ita, si vivente viro validè contrahitur cum alio viro?

3. *Item ex Rom. 7.*

CONCLUSIO I.

Matrimonium cum secunda, vivente primâ uxore, jure Divino est nullum.

2. *Polygamia jure divino est invalida.*

Hic repeti possent ea, quæ de Polygamia diximus Disp. præced. Sect. 5. Conclus. 7. sequentis tenoris: *Nequidem in fidei nunc licet*

Et ratio breviter est: quia nemo potest validè tradere alteri, quod suum non est; jam autem secundum primam institutionem hujus contractus, renovatam à Christo in lege novâ, vir accipit potestatem in solidum corporis mulieris, & è converso, juxta illud Apostoli 1. Cor. 7. v. 4. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Ergò durante vinculo prioris Matrimonij, posterius Matrimonium invalidum est.

Quod

4.
Definitio
Trid.

Quod probè scientes Patres Concilij Trid. sess. 24. de Matr. Can. 2. definiunt: Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nullâ lege divinâ esse prohibitum, anathema sit. Licere, inquam, quoniam posterius Matrimonium invalidum est.

Novi, non omne Matrimonium illicitum esse invalidum; sed dico, in hac materia idèd Matrimonium posterius esse prohibitum, quia invalidum; alioquî non esset ratio, illud generaliter prohibendi. Et aliunde satis probatur esse invalidum, quàm ex eo præcisè, quod sit illi-
citurum.

His ita breviter constitutis, & remisso Lectori ad Disput. præced. loco sup. citato, ite-
mque ad Seç. 12. Concl. 1. 2. & 3. progredior ad alia, quæ hic solent tractari, & quæro primò: Qualiter constare debeat de alterius conjugis obitu, ut possit superstes aliud Matrimonium inire. Respondetur.

CONCLUSIO II.

Iure Canonico nemo licitè contrahit cum secunda, nisi constet, seu certum nuntium acceperit de morte prioris conjugis. Ut in Matrimonio jam contracto persistat, sufficit prudens opinio.

5.
Prior pars
probat ex
e. 19. de
Spons.

Rogas, ecquod est illud jus Canonicum? Respondeo: cap. 19. de Sponsal. sequentis tenoris: In presentia nostra quasvisit, quid agendum sit de mulieribus, quæ viros suos causâ captivitatis, vel peregrinationis absentes, ultra septennium præsolata fuerint: nec certificari possunt de vita vel de morte ipsorum, licet super hoc sollicitudinem adhibuerint diligentem: & pro juvenili aetate seu fragilitate carnis nequeunt continere, petentes alijs Matrimonio copulari. Ecce consultatio.

Sequitur responsio: Consultationi ergò tua taliter respondemus, quòd quantocumque annorum numero ita remaneant, viventibus viris suis, non possunt ad aliorum consortium canonicè convolare: nec auctoritate Ecclesiæ permittas contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum. Ita Clemens III.

6.
Expositio
casus per
Gloss.

Ubi Gloss. in in expositione casûs in fin. Item per hanc Decretalem abrogantur leges, quæ dicunt, mulierem per quinquennium tantum debere expectare virum. Et verb. Quantocumque, sic ait: Arg. contra ff. de Divortijs, Uxores, ubi dicitur, quòd per quinquennium debet expectari.

Hæc sunt verba legis: Uxores eorum, qui in hostium potestate pervenerunt, possunt videri nuptiarum locum retinere, eo solo, quòd alij temerè nubere non possunt. Et generaliter definiendum est; donec certum est, maritum vivere in captivitate constitutum, nullam habere licentiam, uxores eorum migrare ad aliud Matrimonium: nisi mallet ipsæ mulieres causam repudij præstare. Sin autem in in-

certo est, an vivens apud hostes teneatur, vel morte præventus: tunc si quinquennium à tempore captivitatis excesserit, licentiam habet mulier ad alias migrare nuptias.

Porò ad hoc Argumentum contrà, respondet Gloss. sup. Lex illa & consimiles non tenent per Authent. Cod. de Repud. l. Hodie. Do verba Authent. Hodie quantiscumque annis maritus in expeditione manserit, mulier sustinere debet, licet neque litteras, neque responsum ab eo acceperit. Sed si mortuum audierit, non prius nubat, quàm per se vel per alium, eum, sub quo militabat, adiens interrogaverit, si pro veritate mortuus est: ut apud gesta deponatur cum iurejurando, si mortuus sit: quo subsecuto post annum nubat. Si verò præter hæc nupsit, tam ipsa, quàm qui eam duxerit, veluti adulteri puniantur.

Sed neque tenent per d. cap. In presentia; ut omnibus manifestè licet. Veluti nec per cap. Dominus, 2. de Secundis Nupt. in principio: Sanè super Matrimonijs, quæ quidam ex vobis (non dum habitâ obeantis conjugis certitudine) contraxerunt, id vobis respondemus, ut nullus amodò ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quòd ab hac vita migraverit conjux ejus.

Si verò aliquis vel aliqua id hæcenus non servavit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei, quæ sibi nupsit, debitum non denegat postulanti, quòd a se tamen noverit nullatenus exigendum; quòd si post hæc de prioris conjugis vita constiterit, relictis adulterinis complexibus, ad priorem conjugem revertatur.

Ecce hic requiritur ut mors prioris conjugis constet; d. autem cap. In presentia, certum nuntium de morte virorum; jam verò sola absentia conjugis per quinquennium neque est certum nuntium, neque per eam constat de morte prioris conjugis. Patet ergò, quòd per hæc jura Canonica sit circumducta d. lex Uxores, & alia similes.

Quin & correctâ videtur D. Authent. Hodie, in quantum postulat, ut mulier per se vel per alium adeat ducem belli &c. (quidquid ex adverso doceat Bartolus & Alij apud Sanchez lib. 2. disp. 46. n. 2.) quia jura Canonica, quæ sola circa Matrimonium disponunt, tantum postulant certitudinem mortis, quæ sufficienter haberi potest, tametsi non serventur solemnitates, præscriptæ à d. Authentica.

Si autem à me quaeritur, quid in d. cap. Dominus, significet verbum: Constet, & Respondeo cum Gobatio sup. n. 284. Istud verbum habet hanc vim, ut constet per instrumenta, vel per testes, sive etiam per sententiam, aliamve clarâ probationem. Expressè Mascardus de Probato. conclus. 75. n. 21. præter Alios apud Barbosam in tract. de Dictionibus in Dict. Constat, dicentes, illud constare, quòd caret omni dubitatione.

Interrogas 2. utrum resolutio, quam Pontifex dedit de illis captivis, extendenda sit ad omnes, non modò similes captivos, sed etiam non captivos? Respondet idem Auctor n. seq. Licet DD. non faciant discrimen inter taliter captivos;

7.
Resp. Gloss.
ad l. 6. ff.
de Divort.

8.
Probat etiam
Conclus.
per e.
2. de Sec.
cund. nupt.

9.
Per hæc jura
Canonica
correctum
est jus civi-
le.

10.
Quid signi-
ficet ly
Constet,
in d. cap. 2.
de Secund.
nupt. ex
Gobato.

An d. cap.
19. de
Sponsal. sit
extenden-
dum ad non
captivos,

11. Gobat probat partem negantem.

tivos, cenfeo tamen, salvo meliori iudicio, fieri posse rationabiliter. Ratio est; quia tales captivi longè rarissimè possunt quid certi comperire; ergò id quod communiter cognoscunt, est incertissimum; ergò non licet iis suà communi ordinariàque notitià stare; consequenter est eis nēfas, sinè certitudine aspirare ad alium thorum; at quia alij Christiani, viventes liberè inter Christianos, possunt communissimè habere relationes minùs obnoxias erroribus, ideò non est paritas inter hos, atque illos. Ergò lex naturalis videtur exigere ab huiusmodi captivis certitudinem majorem de obitu conjugis, quàm ab alijs communitur. Hæc ille.

Oppugnatur ab Auctore.

Sed non placet ultima Consequentia. Quippè tantùm sequitur, salvo meliori iudicio, captivos rarissimè posse contrahere, quia rarissimè certi sunt; frequentius autem posse contrahere alios; quia frequentius certi sunt. Ergò lex naturalis non exigit majorem certitudinem ab his, quàm ab illis; sed eadem certitudo sufficit, id est, sufficit, quòd mors reverà sit certa, quàmvis rariùs sit talis respectu captivorum. Et fortè nihil aliud voluit Gobat.

12. Quare non sufficit absentia quinquennij. Ratio Abbat.

Sed quæ ratio, inquis, ob quam Ecclesia nolit esse contenta absentia quinquennij? Abbas d. cap. In presentia, n. 4. sic ait: Nota, quòd quàmvis non præsumitur mortuus, licèt, habità diligenti inquisitione, ignoretur ubi sit: nam præsumitur quis vivere posse per centum annos, ut in l. fin. Cod. de Sacrosanctis Eccles. In lib. quo ego utor, est l. 23. ubi §. 1. in fine ita lego: *Vnum tantummodò terminum humana vita imponimus, id est, centum metas annorum.*

Non placet Sanchez.

Sed hæc ratio (inquit Sanchez sup. n. 1.) non est solida; quia verius est, non præsumi vitam hominis eo tempore durare; quia jus non præsumit quæ rarissimè contingunt, per Reg. 45. de Reg. juris in 6. *Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerūq; fieri consuevit: est autem vir centenarius rarissima avis in terris.*

13. Expenditur l. fin. Cod. de Sacros. Eccles. ex Covar.

Quid ergò ad d.l. finalem? Auscultate Covar. 2. Variar. c. 7. n. 6. vers. Tertiò: In contrarium (inquit) urget textus in l. Spadonem, §. Quia absolutus, ff. de Excusat. Tut. ex quo deducitur, non esse satis, semel probatum fuisse, Sempronium vivere, ut hodie præsumatur vivere. Ad idem optimus textus in l. Hereditatem, ff. ad legem Falcidiam. Unde licèt possibile sit, quemquam centum annos vivere, quod in d. l. ultima probatur, non tamen præsumitur, quempiam ad centum annos victurum; cum & id à communiter accidentibus, & verisimilibus satis abhorreat. Sic ille.

Quæ sit vera ratio, ex Sanchez.

Quæ ergò vera ratio? Respondet Sanchez sup. quia ex longa conjugis absentia non resultat certitudo de ejus obitu; sed tantùm incertitudo & dubium: at quamdiu res est dubia & incerta, melior est conditio prioris Matrimonij possidentis. Item: quia nullum est periculum, abstinendo ab alio Matrimonio; est autem adulterij, contrahendo, si fortè conjux alter superstes sit. Deinde: quia mors non præsumitur, sed est probanda; quilibet enim vivere præsu-

mitur, l. ult. Cod. de Sacros. Eccles. Ita Sanchez.

Nunquid ad annum centesimum & ultrà? Menochius (inquit Sanchez ibidem) ad d. l. fin. respondet, eam legem & similes tantùm probare negativam, scilicet jus non præsumere, vitam ultrà centum annos durare, non autem affirmativam partem, scilicet usque ad centum annos durare. Quomodo ergò, dicit aliquis, ex eadem lege præsumitur, quemlibet vivere? Respondet Sanchez pro se, ætatem habet.

Pone, quòd juvenula nupserit sexagenario, & postquam illi convixit annos 20. fuerunt ob barbaras excursions invicem separati, effluxitque spatium 20. annorum, ex quo nequit uxor quidquam intelligere de marito, nunquid licèt nubet alteri? Etenim jus non præsumit vitam ultrà centum annos, qui jam effluxerunt ab anno natiuitatis. Quid si non effluxissent post separationem, nisi 10. anni, aut 15? Iam enim, dicit aliquis, mors non præsumitur, sed potius vita, adeoque mors probanda est: non videtur autem sufficienter probari ex illa separatione seu absentia.

Gobat sup. n. 291. censet, nisi positivè constaret, talem sexagenarium esse seu fuisse complexionis prævalidæ, fas fore juvenulæ transire in circumstantijs hic expressis ad alium thorum; quia cessaret omnis de ejus vita præsumptio, & circumstantia captivitatis gigneret de morte certitudinem hùc sufficientem.

Etenim ut mulier licèt transeat ad secunda vota, non est necessaria (inquit hic Auctor n. 292.) certitudo moralis, sed sufficit verosimilis præsumptio. Ita post S. Antoninum, Silvestrum, Navarrum, Aliosque permultos apud Sanchez lib. 5. (debet esse 2.) disp. 46. n. 5. Tenet ipse Sanchez ibid. n. 2. quidquid dicat n. 6. Tenet quoque Laymanus lib. 5. tract. 10. p. 3. c. 3. n. 1. atque alij plures, contrà Sotum, Anglem, aliosque apud Sanchez cit. n. 6. cum Tannero disp. 8. q. 4. dub. 6. n. 106. Palao de Sponsal. disp. 4. p. 13. §. 1. Sic ille.

Sed allucinat, quando ait: tenet ipse Sanchez ibid. n. 2. quippè tantùm docet, d. Auctent. *Hodie*, correctam esse per jus Canonicum, ut sup. diximus. Vocat quidem sententiam illam probabilem n. 5. in fine; sed n. 6. amplectitur oppositam tanquam probabiliorē, dicens, eamdem certitudinem requiriri, ut Ecclesia det facultatem contrahendi, & ut possit aliquis proprià auctoritate: & ita requiri tantùm certitudinem, aut per certum nuntium, aut per testes, ut iudicio prudentis non tantùm probabilis, sed certa iudicetur mors.

Igitur certitudo moralis (quam requirit Sanchez, cum Alijs à se citatis d. n. 6.) est ea, quæ virum prudentem, attentis circumstantijs occurrentibus, certum redderet. Ita ipse sup. disp. 45. n. 4. post Sylvestrum & Alios, Lessius lib. 2. de Iust. c. 10. n. 39. Id (inquit) moraliter certum censetur, quòd prudenter ita creditur, ut contrarium nullo modo videatur probabile. Bonacina de Matr. q. 3. p. 10. n. 12. ait: certitudinem moralem esse tantam

14. Examinatur.

15. Responso. Gobat.

Puac sufficere verosimilem præsumptionem.

16. Perperam citat pro hac sententia Sanchezium.

Quid sit certitudo, quam Sanchez requirit. Lessius.

Bonacina. Ceteri.

certitudinem, quanta iudicio prudentis fufficit ad credendum, priorem conjugem certò mortuum effe.

17. *Certitudinem non effe neceffariam*, ut quis auctoritate propria tranfeat ad fecunda vota, exiftimat Gobat fup. ut audivimus, poft Alios multos apud Sanchez fup. difp. 46. n. 5. Probatur: tum, quia in moralibus, in quibus plerumque nequit haberi omnimoda certitudo, fufficit homini, ad inftituendas prudenter fuas aétiones, probabiliffima, licet non omninò certa opinio & præfumptio, ut rectè argumentatur Laymanus loc. cit. n. 2. faltem quando nullus alius eft in poffeffione: tum, quia refolutio cap. Dominus, nihil officit huic doctrinæ, ut oftendi n. 285. Multò minùs cap. *In præfentia*, quod Sanchez n. 6. pro fe adducit; illa enim claufula: *Certum nuntium recipiant*, non refertur ad privatas perfonas, fed ad folum iudicem, ut patet ex littera, quidquid velit Sanchez. Iudex enim non debet in re tanti momenti exponere fuam fententiam periculo morali nullitatis, aut refcifionis; tum, quia cap. *Cum per bellicam*, 34. q. 1. ait Leo Pontifex: *Nec tamen culpabilis iudicetur & tanquam alieni juris perverfor, qui perfonam ejus mariti, qui jam non effe exiftimatur, affumpfit*. Hactenus Gobatius.

18. *Secunda probatio.* Adde: quod legitur cap. *Quoniam*, 5. §. Porro, verficul. *Si autem*, Ut lite conteft. *Si autem de carnali conjugio fit agendum, tandiu alteruter conjugum expectetur, donec de ipfius obitu veriffimiliter præfumat*. Ergò fufficiunt veriffimiles mortis præfumptiones.

Tertia. Tandem: adulterium non admittitur finè dolo, l. penul. ff. de Adulterijs, qui abeft, cum probabilis credulitas mortis viri habetur.

19. *Videtur effe in terminis videtur tradere* Gloff. d. cap. *In præfentia*, verb. *Viris*, dicens: *Vbi tamen veriffimiliter præfumitur de morte, fi mulier nubat, excufatur, & viro reverfo, nifi spontè redeat ad virum, ftatim merito funt notanda de adulterio, ut 32. q. 2. Cum per bellicam.*

Item d. cap. Quoniam. Et dicto cap. *Quoniam*, verb. *Præfumat*, fic loquitur Gloff. *Per famam, quia senex erat, vel etiam, quia in acie fuit, nec redijt, præfumitur, quod his cafibus fit mortuus, & fi contrahat, credens ita, excufatur ab adulterio, etiamfi vivat, propter ignorantiam* 24. q. 2. *Cum per bellicam: quia non committitur adulterium finè dolo, ff. de Adult. l. penult. Vel fi receperat litteras illorum, cum quibus militavit, Cod. de Rep. Authent. Hodie. Die tamen, quod non debet contrahere, nifi primò fit certa de morte ipfius, inf. de Secund. Nupt. Dominus, inf. de Sponfal. In præfentia. Sed fatis certum eft illi per folas hujufmodi violentas præfumptiones, poftquam aliquanto tempore duxerit expectandum, fortè per annum, vel etiam quinque annis, ut in prædicta Authent. Hodie. Hæc Gloffa.*

20. *An Gloffa fit oppofita Sanchezio.* Sed nunquid oppofita Sanchezio? Nequaquam, ut patet ex his verbis: *Non debet contrahere, nifi primò fit certa*, arg. fcilicet cap. *Dominus*, & cap. *In præfentia*, in quibus iuribus fundatur fententia Sanchezij. Qui utique fup. n. 9. ad d. cap. *Bosco de Matrim. Pars II.*

Quoniam, & d. cap. *Cum per bellicam*, refpondet eos textus intelligendos effe juxta d. cap. *In præfentia*, ut ea veriffimilis præfumptio & exiftimatio mortis, fit per nuntium, vel alias probationes æquivalentes.

Aliqui exiftimant, eos textus effe correctos per d. cap. *In præfentia*. Ita Gutierrez Præf. An d. cap. qq. lib. 2. q. 8. n. 4. in fine ibi: *Non etiam obest textus in d. cap. Cum per bellicam, cum fimilibus: quoniam illa jura loquuntur de jure antiquo: at hodie habemus expreffam Decretalem noviore, requirentem certum nuntium, quod magis veritati accedit, & ftandum eft ei etiam in foro fæculari, cum fimus in concernentibus peccatum, juxta notata in cap. fin. de Præfcript. Præmaximè cum jure civili idem propè ftatutum fit in Authent. *sed hodie*, Cod. de Præfcript. & in corpore unde fumitur, cui, dum arctiorem probationem in hoc requirit, non eft ftandum, fed difpofitioni juris Canonici fup. allegati. Sic ille.*

Sed hoc non placet (inquit Sanchez fup.) quia cum fit contra jus naturale, fecundum iure Matrimonium abfq̃ue mortis prioris viri debita certitudine, & ita certitudo hæc non pendeat à jure humano; Ecclefia ftatuens, qualis certitudo defideretur, non procedit difponendo, fed tantum declarando jus naturale: quare dicendum non eft olim declaraffe, minorem certitudinem exigi. Ita Sanchez.

Adde: d. cap. *In præfentia*, effe Clem. III. & cap. *Dominus*, Lucij III. d. autem cap. *Quoniam* Innoc. III. adeoque pofterius; quomodo ergò correctum? Potius per ipfum priora viderentur circumducta. Et nota, quòd d. cap. *Quoniam*, agit tantum de foro externo, fcilicet de receptione teftium per iudicem, lite non conteftata; negat autem Gobatius, fufficere veriffimilitudinem mortis, ut auctoritate iudicis contrahatur. Et fortè propterea non adduxit pro fe illud cap.

Ut fit de correctione iftorum iurium, videtur nobis melior folutio Sanchezij, quam defumpfit ex Hoftiensij d. c. *Quoniam*, fup. verb. *Veriffimile*. Debemus fiquidem jura iuribus concordare, quantum poffibile eft, ut non femel alibi diximus, & vitare eorum correctionem. Et idèd dicimus, omnia jura jam citata, effe intelligenda de certitudine morali, quam fuprà defcripimus.

Hinc Gloff. d. c. *In præfentia*, quam prius vocaverat veriffimilem præfumptionem, verb. *Viris*, ut fup. vidimus, poftèa verb. *Donec certum nuntium*, appellat certificationem. *Sed pone* (inquit) *quòd fuit aliquis in exercitu Saracenorum, vel etiam in alijs, nec eft reversus, nec potest certificari mulier de morte per Magistrum militum, vel per alium. Tunc mittat ad locum fi potest, vel ad vicina loca, ut inquireat fi potest, alias expectet quamdiu certificata fuerit de morte, ut patet hic.*

Nec obftat, quod prædiximus; adulterium non committi finè dolo. Nam refpondetur (inquit Gutierrez fup. n. 7.) quòd cum mulier hoc cafu finè certo nuntio contrahat, lege refiftente, non præfumitur effe in bona fide; arg. d. *Quemad-*

M m m modum,

An d. cap. Quoniam, fit correctum. Affirmat Gutierrez.

21. Negat Sanchez, & probat.

Adde.

22. Omnia d. jura intelligenda funt de certitudine morali.

23. Solutio obest Gutierrez.

modum, 7. Cod. de Agriculis, Censitis & Colonis, in fine: *Male fidei namque possessorem esse nullus ambigit, qui aliquid contra legum interdicta mercatur.* Sicque dolus in ea præsumitur, ut in terminis tenet Abbas in d. c. In præsentia, n. 6. ad finem.

Hæc sunt verba Abbatis: Dicit hic Do. An. quòd ad hoc ut excusetur mulier à peccato, sufficit, quòd verisimiliter crederet maritum mortuum. Sed quoad hoc, ut Ecclesia det licentiam contrahendi, requiritur apertior probatio, prout hic.

24.
Sententia
Abbatis de
hac questio-
ne.

Hoc dictum videtur primà fronte contra finem textus, ubi conjunguntur illa duo, ut uxor non possit contrahere, nec etiam Ecclesia dare licentiam, nisi certum nuntium receperit. Ratio, nam cum mulier hoc casu contrahat, lege resistente, non præsumitur esse in bona fide. *Quemadmodum, Cod. de Agric. & Cens. lib. 11. Et text. in d. Authent. Hodie, dixit, quòd si aliter uxor contraxit, de adulterio punitur: ita quòd hodie, cum habeamus textum apertum, non excusarem mulierem ab adulterio. Quia licet adulterium non committatur sine dolo, l. penult ff. de Adult. tamen dolus præsumitur, ex quo contraxit, lege prohibente: & sic videtur, quòd uxor est separanda à secundo viro, licet aliter senserit Innoc. in c. Dominus, de Secund. Nupt. Sic Abbas.*

Ubi nota, quòd dicat: *Conjunguntur illa duo, ut uxor non possit contrahere, nec etiam Ecclesia dare licentiam, &c. Quod est contra Gobatium sup. qui putat, ut vidimus, ex hoc textu non probari, nisi quòd Ecclesia non possit dare licentiam.*

25.
Sanchez se-
quitur Ab-
batem.

Et verò quis, putas, est audiendus? Sanchez sup. n. 6. sequitur Abbatem, probans suam sententiam ex eo cap. In præsentia, fin. *Non possunt tales ad aliorum consortium convolare, nec permittas eos auctoritate Ecclesia contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum.* Ecce qualiter conjunguntur ea duo, ut illi nequeant contrahere, & Ecclesia concedere facultatem, donec certum nuntium recipiant. Hæc ille.

Expenditur
hac sensen-
tia.

Sed, salvà ejus pace, & Abbatis venià, ecce qualiter non conjunguntur illa duo, sed præmaximè separantur, si consideremus præcedentia verba: *Quantocumque annorum numero ita remaneant, viventibus viris suis, non possunt ad aliorum consortium canonicè convolare.* Et quis audeat dubitare de veritate horum verborum? Quippè non aliud significant, quàm dum constat de vita virorum, quantocumque annorum numero absint, non posse mulieres ad aliorum consortium canonicè convolare. Quòd autem non possint, quando mors virorum solum est probabilis aut verisimilis, & non omninò certa, non video satis clarè exprimi in dictis verbis, estò in verbis sequentibus luculenter Pontifex præcipiat Episcopo CæsarAugustensi, cui rescribit, ne permittat contractum, donec certum nuntium receperit de morte.

26.
Aliquando
licet aliquid
in conscien-
tia, quod Ec-
clesia nequit
concedere.

Equidem subinde aliquid licet in conscientia, & proprià auctoritate facere, quod nequit Ecclesia auctoritate publicà concedere, defectu v. g. probationis in foro externo. Sic in præsentia casu, si mulier certò sciat maritum mortuum, potest proprià auctoritate contrahere, tametsi mors ne-

quidem probabilis foret in foro externo, & ideo Ecclesia nequeat contractum permittere. Ergò similiter potuit Pontifex præcipere, ne Episcopus concedat licentiam in foro externo ad secundum contractum, nisi certa sit mors prioris viri; tametsi mulier proprià auctoritate posset aliter contrahere. Quid enim obstat?

Gutierrez.

Nam quod ait Gutierrez sup. n. 4. circa finem: Illa verba, *Certum nuntium receperit*, utrumque casum textus comprehendunt, ut ex ipso constet; & meritò, quoniam respectu peccati atque pœnæ, non minor certitudo requiritur in persona, quàm in Ecclesia. Hoc, inquam, probandum est, contra Gobatium, negantem dicta verba utrumque casum textus comprehendere, & asserentem, requiri majorem certitudinem in Ecclesia, propter suam gravem auctoritatem, quæ non debet exponi alicui periculo vilipensionis; sicut exponitur, si Matrimonium contractum, postmodum debeat rescindi.

Igitur non est certum, d. verba comprehendere utrumque casum, & mihi, salvo meliori iudicio, videtur, ea commodè posse explicari, ut solum referantur ad casum immediatè præcedentem, ut sup. ostendi.

27.
Sententia
Abbatis non
est omninò
certa.

Nihilominus non recedo à Conclus. & sententia Sanchez, eò quòd d. cap. Dominus, nulla fiat distinctio inter unum & alium casum, sed absolute & simpliciter Pontifex requirat, ut constet de morte viri. Putat quidem Gobatius, istud cap. non officere suæ sententiæ; sed sup. ostendi, effugium ejus non esse fundatum; quòd sit eadem certitudo requisita in captivis, & in non captivis, cum hac sola differentia, quòd captivi rarius habeant certitudinem, quàm non captivi; unde c. n. munitur DD. d. cap. quod tantum expressè loquitur de captivis, quia de his solis fuerat Pontifex requisitus, extendunt etiam ad non captivos.

Insuper
magis placet
Auctori.

Cæterum ad primam probationem Gobatij, Respondeo: in moralibus pro subiecta materia, nunc majorem requiri certitudinem, nunc minorem sufficere. Impræsentiarum autem requiritur major, propter possessionem prioris Matrimonij; & quia in contrahendo secundo Matrimonio periculum ejus nullitatis, & adulterij imminet, in abstinendo verò nullum; ergò quamdiu non est omnimoda certitudo mortis viri, abstinendum est, ut peccati periculum vitetur.

28.
Resp. ad r.
probationem
Gobatij.

Porrò minor certitudo sufficit, ut quis perseveret in Matrimonio secundo, bonà fide já contracto, quæ est altera pars Conclusionis. Nam tunc favet ei possessio secundi Matrimonij, & præsumendū est pro valore contractus, nisi manifestè constet de contratio. Quare jura superius citata pro prima parte Conclusionis, solum loquuntur de certitudine requisita ad incundum contractum, ut patet ex eorum verbis, sup. relatis.

Probatur 2.
pars Con-
clus. ex ra-
tionibus.

Ast enim, dicit aliquis, etiam tunc est periculum adulterij. Prorsus; sed etiam est periculum injustitiæ, si neget debitum petenti; secus si non contrahat secundum Matrimonium.

29.
Solutio ob-
jectio.

Quod probè sciens Lucius III. d. cap. Dominus, sic loquitur: *Si verò aliquis vel aliqua id ha-*

Confirmatio
en c. 2. de
Genus

Secund.
nupt.

Genus non servavit (id est, contraxit, antequam constaret de morte) & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei, quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti, quod à se tamen non verit nullatenus exigendum.

30.
Quid si de morte prioris viri sit dubium plane negativum.

Ubi per dubium non excluditur prudens opinio, sine quâ nequidem potest reddere; sed certitudo de morte viri, quæ in priori parte textus exigitur ad contrahendum. Enimverò si foret dubium planè negativum, ita quòd nequidè probabilis sit mors prioris viri, profectò neque probabilis erit valor 2. Matrimonij; quo jure ergò, rogat quispiam, posset talis reddere debitum, & persistere in Matrimonio contracto? Exponit enim se manifesto periculo peccandi, & contrà justitiam, & contrà castitatem; cum negando debitum, quin & se ipsum separando à secunda conjugè, ad summum peccaret contrà justitiam.

Imò nequidem contrà justitiam: siquidem ubi nulla est probabilis opinio mortis prioris viri, non potest alter habere aliquod jus ex Matrimonio in foro externo contracto; tunc enim adhuc prius Matrimonium possidet: vel si per bonam fidem acceperit possessionem secundum Matrimonium, quia tunc probabiliter saltem putabatur mortuus; pendit eam per dubium superveniens, quod tollit, juxtà suppositum, omnem probabilitatem mortis prioris conjugis; & per consequens, probabilitatem dissolutionis prioris Matrimonij.

31.
Quid si ita dubius contraheret Matr.

Quid ergò, inquis, si quis contraheret Matrimonium propriè dubius, seu dubius negativè de morte conjugis, nunquid valeret Matrimonium, casu quo reverà desijt vivere conjux? Negat quicquam (inquit Gobat sup. n. 286.) apud Barbosa in cit. cap. Dominus, Basilius Pontius de Impedim. Matr. c. 13. §. 5. sed meritò refutatur ab eodem Barbosa; nam nullum planè jus decernit hanc irrationem. Sic ille.

32.
Valeret Matr. si reverà conjux vivere desijt, ex Barbosa, & Gobatio. Colligitur ex d. cap. 2.

Barbosam non potui videre, interim adhæreo sententiæ ejus, quam, meo judicio, manifestè colligo ex cit. cap. Dominus, ubi Pontifex aperte supponit, Matrimonium contractum absque certitudine mortis fuisse validum, casu quo reverà desijt vivere conjux tempore contractus; nam, ut audivimus, præcipit redditionem debiti, quòd nullatenus potuisset facere, si tale Matrimonium in omni casu fuisset invalidum, ut clarum est; ergò supposuit Pontifex, quòd in aliquo casu posset esse validum, scilicet in casu, quo reverà desijt vivere.

Cur ergò in eodem casu non erit validum Matrimonium, quod contrahitur cum dubio negativo? Non video rationem disparitatis. Putas, quòd non valeret Matrimonium, quod contrahitur cum dubio propriè dicto circa impedimentum consanguinitatis, aut aliud simile, casu quo reverà impedimentum non subsit? Noli putare.

33.
Oppositum docet Pontius, ex cap. 19. de Sponsal.

Quid ergò ad Pontium? Lib. 7. cap. 53. n. 5. sic ait? Ex his colligo 1. Quamvis reverà obiisset conjux, si foemina solà famà permota contraheret Matrimonium, nullum reverà fore, propterea quòd sine certa notitia de morte prioris

Bosco de Matrim. Pars II.

ris conjugis sancitum fuisset. Siquidem per Decretalem Clem. III. inhabilis est ad secunda foedera nuptiarum, donec certus nuncius afferatur de morte viri, ita ut contrahentibus prioris conjugis mortui ignorantia probabilis opituletur. Unde eodem modo, si falsò existimans maritum vivere, illa contraheret Matrimonium, etiam esset nullum, quantumvis positâ conditione, si non esset superstes, consentiret, propter eandem rationem: inhabilis enim est, donec certus afferatur nuntius.

Secundò colligo: neque posse contrahi validè cum dubio de morte prioris viri. Nam donec certus sit nuntius, inhabilis est. Unde etiam existimo, decisionem Lucij III. in c. Dominus, de Secund. Nupt. correctam per Clementem III. quatenus ex eo cap. colligitur, valere Matrimonium, in initum cum dubio de morte viri. Hactenus Basilius.

Respondet Aversa hic q. 14. Sect. 3. §. Sextò. Benè potest uterque textus concordari. Ex illo enim satis est dicere, prohiberi sive declarari illicitum secundum conjugium, ante habitum certum nuntium de morte prioris conjugis: non autem reddi irritum, nec personam inhabilem, in casu quo reverà prior conjux inveniebatur prædefunctus, sicut aliquatiter putabatur vel dubitabatur. Vel ad summum reddi seu declarari irritum secundum conjugium, quando contingit adhuc inveniri vivum priorem conjugem: sic enim dicitur in textu: *Quantocumque annorum numero ita remaneant, viventibus viris suis, non possint ad aliorum consortium canonicè convolare.*

Quinimo, etiamsi unus conjugum absolute putet, alterum vivere, & tamen de novo contrahat cum alio, sed alter conjux reverà erat mortuus, valere adhuc Matrimonium, dummodo adsit consensus & intentio requisita, saltem per modum actus conditionati, tractavimus sup. q. 11. sect. 2. sicut & de alijs impedimentis dirimentibus, falsò existimatis adesse. Hucusque Aversa.

Igitur Pontio incumbit probare; quòd negligentia ipsa expectandi certum nuntium, quamvis sine vero ligamine prioris conjugij, sit impedimentum dirimens & irritans novum Matrimonium. Hoc scio, impedimentum dirimens non esse asserendum, absque manifesta ratione, aut jure; quia in dubio sustinetur valor Matrimonij, tamquam contractus favorabilis.

Porro Herinx hic disp. 4. n. 37. asserit, id omninò sine fundamento excogitatum contrà communem sensum. Nec, inquit, in cap. In presentia, apparet ulla hujusmodi irritatio; sed tantum prohibitio, aut certè irritatio, ut adhuc viventibus viris suis, non possint ad aliorum consortium convolare.

Similiter (inquit idem Auctor n. 38.) constat carere fundamento id, quod noster Marchant in Resol. de Sacram. Matr. casu 1. resol. 6. asserit, scilicet, verè subesse in utroque foro impedimentum dirimens ligaminis, quando quis contrahit secundas nuptias, postquam contraxerat priores, certò invalidas, ratione impedimenti oc-

34.

Aversa utrumque textum concordare.

35.

An negligentia expectandi certum nuntium sit impedimentum dirimens.

Negat Herinx.

36.

Idem Auctor meritò reprobat doctrinam quandam Marchantij.

culi: quasi verò prius Matrimonium verè nullum, in facie Ecclesiæ celebratum, aliter obfit secundo Matrimonio, quàm quòd Ecclesia, quæ non iudicat de occultis, in foro externo staret pro invaliditate illius, quousque ei constet, five probetur defectus prioris Matrimonij. Alioquin uti hoc indubiè est in foro conscientiæ nullum, sic posterius est in eodem foro validum. Prout indubiè validum foret, si conjugii certò constaret, sed probari Ecclesiæ non posset compartis mors, quâ utique formalissimè solvitur ligamen lexque conjugij. Sic ille.

37. Cæterum si à me quaeritur, an dum mulieri constat de morte sui viri, non possit contrahere nisi ex licentia Ordinarij? Palatio 4. dist. 27. disp. 3. pag. 602. tenet, quòd hodie ex Concil. Trid. sess. 24. de reformat. Matr. uxor non poterit alteri nubere, nisi ex licentia Ordinarij, cujus interest diligenter rem inquirere & scire, si vivit vir, an non vivit: idè factâ copiâ ab Ordinario nubendi, etiamsi falleretur Ordinarius, ipsa immunitas est à culpa adulterij: quâ tamen submotâ, non est immunitas, quia clandestinè nubere alteri non potest. Ita lego apud Gutierrez sup. n. 9.

Ego autem (subjungit hic Auctor) non video, dictum Decretum loqui in nostro casu: verum, ut conjicio, voluit illud allegare, dum præscribit formam, ab eo traditam ad Matrimonia contrahenda, publicis denuntiationibus in Ecclesia fiendis &c. ut postea idem mihi vivâ voce manifestavit: adhuc tamen non probat suam prædictam conclusionem in individuo, nec necessariò; nempe in casu, de quo agimus, quando mulier certificata per certum nuntium de morte viri absentis, ad secundas convolvit nuptias; cum in hac specie minimè loquatur sacrum Concilium in toto illo Decreto de reformat. Matr. nec alibi, quod memoria teneam.

38. Quare nihil in hoc nostro casu innovatum censeo per d. sacrum Concilium; sed jus commune esse servandum existimo, sup. relatum: quia quod non mutatur, quare stare prohibetur? ut in l. Sancimus, C. de Test. l. Præcipimus, C. de Appel. cum similibus. Non enim est inducenda juris communis correctio, nisi ea expressè inveniatur. Præmaximè, cum etiam in forma, tradita per sanctum Concilium, ad Matrimonia contrahenda, non requiratur licentia Ordinarij: sed quòd Parochus, antequam Matrimonium contrahatur, tribus continuis festivis diebus, ter in Ecclesia, inter Missarum solemnias, publicè denuntiet, inter quos sit Matrimonium contrahendum: quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem Matrimonij in facie Ecclesiæ procedat.

Ergò si factis prædictis denuntiationibus, prædictum impedimentum, nempe, quòd mulier illa, quæ modò contrahere vult, fuit prius alteri nupta, non opponatur; ipsaque sit certa de morte viri, poterit secundo nubere absque licentia Ordinarij, etiam juxtâ d. Concilium. Si autem ad prædictas monitiones opponatur præ-

dictum impedimentum, tunc procedet jure optimo sententia egregij Magistri (Palatio) non tantum ex Decreto Concilij, sed etiam jure communi attentò: quoniam tunc absque licentia Ordinarij non poterit mulier secundo contrahere, quandoquidem ad ipsum remittenda sit causa, ratione prædicti impedimenti, ut quid faciendum sit in eo casu, discernat: ad quem spectabit rem diligenter inquirere & scire, an prior maritus vivat, nec ne; quandoquidem ipsius arbitrio relinquitur, quando certo nuntio de morte viri credendum sit, juxtâ communem resolutionem DD. de qua sup. ut hoc casu licentiam alteri nubendi, mulieri concedat vel denegat, observando decisionem text. in d. cap. In presentia, de Sponsal.

Quo casu etiam rectè procedet, quòd idem Magister infert ex sua quarta Conclusionè; nempe, quòd factâ copiâ ab Ordinario nubendi, etiamsi falleretur Ordinarius, ipsa mulier immunis erit à culpa adulterij, & prædictâ licentiâ submotâ non erit immunis, quia clandestinè alteri nubere non potest.

Verum si mulier ipsa, sufficienter certificata de morte viri, juxtâ decisionem text. in d. c. In presentia, alteri nubere veit, serveturque in hoc secundo Matrimonio præfata forma Concilij Trident. nulloque impedimento opposito, Parochus ad celebrationem secundi Matrimonij procedat, non video profectò, quare mulier hæc immunis esse non debeat à culpa adulterij, eò quòd licentia Ordinarij non fuit necessaria, Matrimoniumque est publicum, non verò clandestinum.

Respectu igitur Concilij mulier non in culpa manebit, quandoquidè observavit ejus formam. Poterit autem eidem culpa imputari, si non sufficienter informata de morte viri, secundas contraxerit nuptias. Verum si nec in hoc peccavit, immunis profectò erit quòdque à culpa adulterij, etiamsi ipsa falleretur, dummodò certificatio arbitrio boni viri sufficiens reputetur; sicut quando Ordinarius ipse, qui & bonus vir dicitur in jure, ut in l. Vir bonus, ff. Iudicatu solvi, fallitur in hoc.

Cautius tamen se habebit mulier, si ab Ordinario semper hoc casu petat prædictam licentiam secundo nubendi, factâ certificatione de morte viri, & ab eo pro sufficienti declarata, ut sic mulier absque timore contrahat, & ita consulo ut fiat; quàmvis prædictâ licentiâ omisâ, si tamen sufficiens certificatio præcesserit de morte prioris viri, Matrimoniumque secundum ritè & rectè factum sit, non sit hoc casu mulier noxia culpæ adulterij, si fortè decepta fuit in prædicta certificatione, ut quia prior vir suus adhuc vivat, ut prædicebam. Hucusque Gutierrez.

Quæ diffusius exscribere volui; quia optimè hanc controversiam explicant, ita ut nihil habeam, quòd contradicam, vel superaddam. Nisi quòd sit eadem ratio Parochi, ut sicut mulier in prædictis circumstantijs potest, omisâ prædictâ licentiâ, contrahere, ita & ipse contractui assistere; non enim video sufficientem rationem disparitatis.

Sed cum hæc satis content inter DD. equidem

An requiratur licentia Ordinarij, dum constat de morte prioris viri? Affermat Palatio ex Concil. Trid.

Sed perpetuam, ut ostenditur ex Gutierrez.

Nihil in hoc casu innovatum est per Trid.

Quomodo

40. Factâ licentiâ ab Ordinario, ipse errans, mulier immunis erit à culpa.

41. Sicut si contraxerit non satis informata de morte viri.

Consilio petiti licentia.

42. Quæ mulieris, eadem est ratio Parochi.

dem differunt in eo, quòd aliqui contendant, certitudinem moralem haberi re ipsâ in aliquibus casibus, in quibus alij negant, ut patebit ex dicendis Concluf. sequenti, quæ talis est :

CONCLUSIO III.

Unus testis non est certus nuntius; neque fama communis, nisi cum alijs adminiculis.

43. Duo testes de visu faciunt hic certitudinem moralem :

Esse forent consanguines. Gobat. Menochius.

Quæritur hic & disputatur, quid requiratur, ut mors prioris conjugis dicatur moraliter certa, id est, ut careat omni justâ dubitatione. In primis quando adsunt duo testes de visu, adest certitudo moralis. Ita omnes: nam in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum, 2. Corint. 13. v. 1.

Nec obest (inquit Gobat sup. n. 310.) etsi testes sint consanguinei; Menochius de Adipiscend. possess. remed. 4. haud tamen, ut reor, admittitur uxorem illius, de cuius morte controvertitur: nemo enim in propria causa est idoneus testis, l. Nullus, ff. de Testibus: Nullus idoneus testis in re sua intelligitur. Palam autem est, eam esse propriam causam, cujus emolumentum vel damnum ad aliquem suo nomine pertinet. Text. in l. 1. §. In propria causa, ff. Quando appellandum sit. Communissimè autem uxores, quæ coram iudice deponunt, maritum esse vitâ privatum, id deponunt idcirco, ut fiat ipsis potestas quærendi vel admittendi alium thorum: ergo quærunt suum emolumentum. Hæc ille.

44. An conjux admittetur. Aversa.

Et Aversa hic q. 14. Sect. 3. §. Quarto rursus, in fine sic ait: si verò ipsemet conjux superstes vidisset suum conjugem morientem seu mortuum, hoc quidem illi sufficeret ad contrahendum aliud Matrimonium; quàmvis id ei non concederetur à Iudice absque alia probatione. Sic ille.

Quis hic testis de visu.

Rogas: quid per testem de visu intelligant hic Doctores? Illumnè solum, qui interfuit ipsi morti? Respondeo (inquit Gobat sup. n. 312.) mihi videri, illum quòque rectè dici testem de visu, qui vel interfuit exequijs, septimo, trigesimo, aut anniversario alicujus, vel vidit ipsemet sepulchrum demortui, audivitque dicentes, se vidisse talem vel talem illic sepeliri. Ratio est; quia sat commode, in talibus circumstantijs, accipitur continens pro contento. Certè Mascardus de Probat. Concluf. 175. sic absolutè scribit: Etiam si testis deponeret, se interfuisse sepulturae, non tamen vidisse cadaver, probaretur plenè ejus mors. Sic Gobat.

45. An sufficiat unus testis.

Sed quid si unus tantum testis deponeret, putas quòd audiretur? Conclusio ait: Unus testis non est certus nuntius..... sine alijs adminiculis; arg. cap. Veniens, 10. de Testibus, in fine: Nec unus testimonium ad condemnationem sufficiat alicujus.

Ubi Gloss. verb. Testimonium, inquit: Sic patet, quòd unius testimonium non valet, inf. cod. Licet, & 4. q. 3. c. Si testes, §. Item unius. 33.

q. 2. Admonere. Et l. 9. Cod. de Testib. §. 1. Simili modo sanximus, ut unius testimonium nemo iudicium in quacumque causa facile patiatur admitti.

Igitur testimonium unius non est certum nuntium, neque unus testis certus nuntius: & tamen, ut sup. audivimus d. c. In presentia, requiritur certum nuntium aut certus nuntius, id est, qui affert certum nuntium neutrius generis.

Et sanè, si dictum unius in causis pecuniarijs insufficiens est, à fortiori minimè sufficiet in causa secundi Matrimonij contrahendi, in qua vertitur animæ periculum Sacramenti irritandi, maximè infamiæ & dedecoris foeminae secundò nubentis, si fortè adhuc prior vir superstes esset. Ita tenet Bart. l. 2. §. Si dubitetur, n. 1. ff. Quemadmodum testam. aper.

Oppositum nihilominus, scilicet unum testem esse certum nuntium, docet Hostiensis Sum. tit. de Sponsa duorum, n. 6. & d. cap. In presentia, ad finem, ubi Abbas n. 6. ad eò mordicè tuetur hoc, ut censet, Bartolum immemorem fuisse illius textus.

Hæc sunt verba Abbatis: Bart. plenius materiam examinans dicit, requirendam probationem secundum quantitatem præjudicij. Nam ubi agitur de maximo præjudicio, puta, quando acculatur quis de homicidio, debent esse probationes plenæ, ut testes qui viderunt eum mortuum vel sepeliri: si verò non agitur de tanto præjudicio, tamen præjudicium est magnum, ut quando agitur de fama, vel statu hominis: & tunc dicit, saltem habendam probationem, de qua in d. Authent. Hodie. Estque ei satis grave, quòd uxor transeat ad alia vota in vita mariti, & sic vult quòd hodie debeat servari solemnitas illius Authent.

Sed Bart. in hoc ignoravit istum textum, cum apertè hic dicatur, quòd sufficiat certus nuntius: & sic unus testis, quando non agitur de magno præjudicio. Et etiam DD. nostri communiter sentiunt oppositum ejus, quòd dicit Bartolus. Sic ille.

Equidem si agitur tantum de solemnitate d. Auth. Hodie, jam sup. diximus cum communi, eam abrogatam esse per d. cap. In presentia. Sed inde nequaquam sequitur: ergò hic sufficit unus testis; quia secundum Bart. & rei veritatem, hic agitur de satis magno præjudicio, ut statim diximus.

Et hinc Concluf. nostra multò magis placeat Sanchio sup. n. 12. quia (inquit) fortissimis innitur rationibus. Admittit tamen sententiam Hostiensis, casu quo conjux o. Sanchio, bierit in loco ita distante, ut facile nequeant aliæ probationes haberi: tunc enim (inquit) satis erit nuntius, & ita unus testis, consideratâ qualitate personæ, & ut verisimilia dicat, quòd iudicis arbitrio committitur. Nam quando probatio integra & plena haberi nequit, satis est per conjecturas, l. Non omnes §. A Barbaris ff. de Remilitari, ibi: Sed licet hoc liquido constare non possit, argumentis tamen cognoscendum est. Extrà

46. Videtur quòd non.

47. Oppositum docet Hostiensis. Et post ipsum Abbas.

48. Hic censet Bartol. fuisse immemorem d. cap. In presentia.

49. Prior sententia magis placeat quamvis posteriorem admittat in aliquo casu.

hunc tamen casum integra & plena probatio desideratur. Ita Sanchez.

50. *Sufficit unus testis cum alijs adminiculis.* Quem sequitur Gobatius sup. n. 315. dicens: Si cum uno teste de visu aliæ conjecturæ seu adminicula conjungantur, poterit Ordinarius tutò permittere Matrimonium; saltem si propter distantiam nequeat haberi major certitudo. Palao de Sponsal. disp. 4. p. 13. §. 1. n. 7. Sanchez lib. 7. disp. 46. n. 12. sequiturque Tambur. de Matr. tract. 1. c. 10. n. 11. loquens adhuc laxiùs.

Imò, quia summi Canonistæ Hostiensis, & Abbas Panormitanus, apud Sanchez loc. cit. n. 10. consentiente Mascardo de Probat. conclus. 1075. contendunt, absolute sufficere unum testem, attendendo ejus personam & qualitatem, & an per verba verosimilia deponat, atque hac in re versari arbitrium judicis; ideò non dubito, quin accedente verà allegatione vel incontinentiæ, vel paupertatis & simul diuturnæ absentiæ, aut alterius rationabilis causæ credendi, possit judex permittere ejusmodi Matrimonium, etiamsi testis deponat (puto debere esse: non deponat) esse à se visum mortuum, modò deponat, quod viderit mori. Mascard. ibidem.

51. *Hæc res permittitur judicio Iudicis.* Hoc certum est, à perisique explanantibus hanc materiam observari, totam rem denique permitti judicio Iudicis, qui solus omnibus consideratis existimare potest, utrùm adsint, nec ne, indicia aut testimonia de obitu talia, quæ gignant certitudinem sufficientem, vel ex omnium, vel saltem ex aliquorum Clariorum Auctorum sententia. Sic præfatus Auctor.

Igitur dum fama de morte alicujus conjugis est, & eà permota superstes licentiam à Iudice postulat convolandi ad secunda vota, hic, antequam licentiam concedat, diligenter considerabit, an forma talis sit, quæ faciat moralem certitudinem, ita ut prudenter non possit dubitari de vita ejus, qui dicitur mortuus.

52. *Sola fama non sufficit, ex Abbate.* Equidem solam formam sufficere, negat secunda pars Conclus. quam docet Abbas sup. ibi: Sed quoad materiam nostram, nunquid fama sufficit? Dicit Dom. Anto. quòd aut est de longinquo, & tunc videtur sufficere, maximè cum longo tempore maritus fuerit absens. Aut dicitur mortuus in vicinis partibus, & fama sola non sufficit. Et quamquam hæc opinio multum videatur æqua; tamen, judicio meo, multum resistit iste textus, dum requirit certum nuncium; & pondera verbum, *Certum*: nam fama procedit ex auctore incerto & plerumque fallaci, ut not. inf. in cap. *Vestra*, de Cohabit. Clericorum. Ac etiam in persona nunciij deberet considerari qualitas personæ, & utrùm deponat per verba verosimilia; nam agitur non de modico præjudicio absentis, & in summa, hanc materiam relinquerem arbitrio judicantis, ut diligenter omnibus ponderatis, consideret, utrùm de morte sit facta certificatio. Ita Abbas.

53. *Consonat ei Sanchez.* Quem sequitur Sanchez sup. n. 15. dicens: Tertia sententia, quæ mihi placet, ait, solam famam non sufficere, nisi alijs adminiculis adjuvetur; tunc enim satis erit: quia certa morali-

ter probatio dici potest. Sic Gloss. cap. *Quoniam* frequenter, verb. *Præsumatur*, Ut lite non contestatâ. Vide eam Conclus. præced.

Plures alios citat ibidem Sanchez pro ea sententia usque ad quindecim tam Theologos quàm Canonistas, ut proinde nemini debeat esse dubium, quin hæc sententia longè superet oppositam (pro qua tantum citantur quatuor Canonistæ apud Sanchez sup. n. 14.) multitudine & gravitate Doctorum, qui (inquit Gobat sup. n. 318.) quia judicant famam, adminiculis fultam, sufficere ad creandam moralem certitudinem, ideò videtur omninò esse sequenda in praxi.

Rogas, quæ sint ista adminicula? Respondet Sanchez sup. n. 15. longitudo absentiæ, & universalis fama, ubi conjux commorabatur, mortem ejus contestans. Similiter, si mors contingit in loco valde remoto, ita ut aliæ probationes difficile possint inveniri, & vir longo tempore absuit; dummodò etiam mors sit antiqua, & non contigerit recenter. Tertio, si is, de cujus morte probanda tractatur, erat valde senex vel æger. Quarto, si vir senex erat, vel in acie fuit, & non redijt aliquanto tempore expectatus, fortè per annum, vel uxor accepit litteras eorum, cum quibus vir militavit. Quintò, si vir captus sit ab hostibus, & communis fama ipsum obijisse testetur, & diu uxor nihil contrarium audierit, vel litteras recipit à fide dignis.

Ut autem fama probeat (inquit idem Auctor n. 16.) desideratur ut ipsa plenè & verè probata sit, ad quod aliquæ conditiones exiguntur, quas ibidem congerit. Quia verò vix ulla probatio mortis frequentius adfertur, quàm petita ex fama, operæ pretium duxi, eas hic adscribere.

55. *Ad hoc requiruntur.* Prima itaque est; ut duplici teste probeatur: id enim generale est, ut non minus, quàm duo testes, plenè probeant, cap. *In omni negotio*, & c. *Licet*, de Testib.

56. *Secundò.* Secunda est; ut testes sint omni exceptione majores, deponantque se audivisse à fide dignis. Et ratio est: quia fama nihil probat, & est vana vulgi vox, nisi oriatur à fide dignis, ut cap. *Qualiter*, 24. de Accus. ibi: *Si per clamorem & famam ad aures superioris pervenerit, non quidem à malevolis & maledicis, sed à providis & honestis &c.*

Et ibi Gloss. verb. *Ad inquirendum*, ait: *Tunc debet Prælatus procedere ad inquirendum, cum famam & frequentem clamorem intelligit de excessibus alicujus, seu etiam aliquorum, prout patet ex tenore istius constitutionis; & quòd sit infamatus non à malevolis & inimicis, sed à bonis & discretis.* Oportet etiam, ut non oriatur ab ijs, de quorum commodo agitur.

Tertia; ut concurrat causa rationabilis, ex qua fama orta est, ut, si is, de cujus morte agitur, mare navigarit, subortâque tempestate, expectatus tempore congruo, & per loca verosimilia quæsitus, non comparuerit, nec navis, quæ vehabatur, vel si prælium aggressus est, nec potest, diligenter quæsitus, inventus est. Et ratio est;

est; quia fama originem à probabilibus causis trahere debet: vox enim vana vulgi, certo auctore & rationibus probabilibus carens, attendenda non est, cap. *Osus Episcopus*, de Elect. Ergò testes exprimere debent causas, ex quibus ortum habuit fama, ut iudex discernat, an sint probabiles, vel vana vulgi vox.

57.
Quarid.

Quarta est; ut testes deponant se audiisse publicè à majori populi parte; nec fat erit, deponere publicè audiisse; quia potest fieri, ut ab uno publicè audierint. Oportet etiam explicare, audiisse à majori parte talis populi; nec satis esset in genere à majori parte populi. Hinc fit non satis esse, deponere audiisse à multis, vel etiam à mille personis: quia non inde inferitur à majori parte talis populi audiisse. Hoc autem intelligitur in negotijs magnis & arduis, in iis enim requiritur fama totius oppidi, vel majoris partis: in rebus enim parvis sufficit fama majoris partis viciniæ. Unde ad probandam mortem conjugis, ut superstes aliud ineat Matrimonium, requiritur fama majoris partis oppidi: quia res est gravissima.

Dum etiam dicitur, requiri notitiam seu famam majoris partis viciniæ vel oppidi, non est indistinctè intelligendum, ut requiratur notitia majoris partis puerorum, mulierum: sed satis est, major pars proborum & gravium notitiam habeat: & ita cautè dicitur cap. *Inquisitionis*, de Accusat. fin. *Qui propter dicta paucorum, cum infamatum reputare non debet, cujus apud bonos & graves lesa opinio non existit.*

58.
Quinta conditio.

Quinta conditio est; ut deponant testes, à quibus personis fama ortum habuerit, & à quibus ipsi audierint. Nam cum fama debeat oriri à providis & honestis, & de quorum commodo minimè agitur; & judici constare nequeat, an ab iis ortum habeat, nisi exprimantur personæ, id necessarium est, ut testes coram iudice deponant: in iudicis enim, & non in testium arbitrio positum est, discernere, an personæ sint fide dignæ. Hinc testes afferentes, non meminisse, à quibus audierint, non probant, licet præmississent à majori parte populi audiisse; sed debent aliquos exprimere, & postea addere, à pluribus alijs audivisse, quorum non meminerunt.

Limitatio duplex à conditionis

Hæc tamen conditio dupliciter limitatur. Primò, nisi fama ex conjecturis probabilibus confirmaretur; tunc enim non est opus à fide dignis eam oriri, & subinde nec testes deponere, à quibus audierint. Secundò, nisi de fama magnus testium numerus, ut septem vel decem deponant: tunc enim minimè desideratur, à quibus audierint, exprimi.

59.
Ultima conditio.

Ultima conditio est; ut testes de fama deponentes asserant, credere rem ita se habere. Testes autem super fama non compelluntur jurare, sed absque juramento valet eorum dictum. Uti etiam quando testes de consuetudine vel de notorietate deponunt. Hucusque Sanchez præsertim ex Menochio de Adipil. possess. remed. 4. n. 665. & seqq. Itemque Mascardo de Probat. Conclus. 1074. Qui plura voluerit, eos adeat, & inveniet.

Cæterum quæ hæcenus dicta sunt, sive de testibus, sive de fama, maximè spectant forum externum: in foro enim conscientie non videtur, quare non posset aliquis credere unius testimonio fide digno, non solum in hac causa; sed etiam in causis pecuniarijs & alijs. Imò uxor, ut sup. adhuc dixi, cui soli certò constaret mors prioris conjugis, quamvis eam non posset probare, non prohibetur contrahere, secluso scandalo, quoniam nullum subest periculum peccati.

In foro conscientie sufficit testimonium unius fide digni.

Quin etiam Herinx hic disp. 4. n. 36. nullà factà distinctione fori interni & externi, putat testem posse esse tantæ fidei, ut sufficeret, saltem juratus; cum inde major certitudo, quam ex alio communi teste, cum quibusdam administriculis, habeatur. Quare, inquit, sufficit attestatio, desumpta ex libro Rectoris Parochiæ, quæ censetur publica, & maximè fidem faciens. Sic ille.

60.
In foro externo posset sufficere unus testis juratus ex Herinx.

At verò Pontius sup. n. 3. scribit sequentia: Non sufficit sola fama de morte viri ad hunc effectum contrahendi Matrimonium; & quamvis sint plures modi probandi mortem alicujus, vel per publicam vocem & famam, vel cum quis visus fuit ingredi bellum, & non egredi; vel per productionem testamenti cum mandato iudicis, vel per librum Rectoris, in quo describi solent mortui ejus Parochiæ. At quoad hunc effectum contrahendi Matrimonium, rejectis supradictis modis, mors non probatur, nisi per unum testem de visu, qui deponat se vidisse illum mori; & insuper necesse est, quòd examinentur duo alij testes, qui deponant de publica voce & fama, de iuctu mulieris, & acclamatione de morte viri. Ita Basilii.

An satis probet liber Rectoris Parochiæ? Negat Pontius.

At compertissimum est (inquit Averfa sup. §. Quinto) & in praxi totius Ecclesiæ receptum, prorsus sufficere fidem Rectoris, extractam è libro, in quo describuntur mortui ejus parochiæ, nullumque commodiorem & certiorum modum probationis pro hac re requiri. Sicut etiam & ad alias res, quæ in suis libris parochialibus à Rectoribus describuntur. Habent enim in Ecclesia non minorem vim, quam documenta publici Cancellarij. Nec descriptio & fides Rectoris censetur tamquam dictum unius privati testis, sed tamquam plena & publica attestatio.

61.
Affirma Averfa.

Similiter, plenè probatur mors per productionem testamenti de mandato iudicis, quando testamentum non producitur, nisi constituta morte testatoris apud iudicem: quod enim semel judicialiter pronuntiatum est, habetur utique tamquam plenè probatum, nec oportet denuò probari in iudicio. Hæc ille. Et meritò.

An plenè probet productio testamenti de mandato iudicis.

Reliquum est, ut ex dictis (cum Doct. Subt. 4. dist. 42. q. unica) breviter colligamus impedimenta Matrimonij, quæ impediunt simpliciter. Dico autem impedimentum simpliciter, post quod, si fuerit attentatum, nihil fit; non simpliciter autem dico, prohibitionem quamcumque, propter quam illegitimè fit: si tamen fit, non est irritum. Impedimenta autem simplici-

62.
Brevis collectio impedimentorum dirimentium, ex score.

zer (auditis Scotum sup. n. 4.) aut accipiuntur ex natura talis contractus, aut ex statuto Ecclesie superaddito. Si primo modo, igitur vel ex conditionibus necessarijs ad contractum, vel ex necessarijs ex parte contrahentium. Ex parte contractus, quia ex natura ejus est, quod sit datio voluntaria potestatis corporis pro potestate corporis, & perpetuo commutantium, ideo, quod impedit voluntariam donationem talem, impedit naturam contractus hujus. Tale autem est ex parte voluntatis involuntarium ex metu, qui potest cadere in constantem virum, qui metus est ex certitudine sufficiente mali imminentis, quod magis debet quis vitare secundum rectam rationem, quam cum ista non contrahere: & hujusmodi mala, sunt malum mortis, mutilationis enormis, carceris, propriae servitutis, stupri & hujusmodi. Et de isto impedimento dictum est praeced. Disput. Sect. 7. Conclus. 4. & seqq.

Involuntarium ex metu, est contra naturam Matr.

63. Involuntarium autem ex defectu notitiae praecedentis (siquidem ad voluntarium requiritur notitia voliti, 3. Ethic.) aut est ex carentia totali notitia intellectualis, aut est cum aliquali, licet defectiva, quia erronea. Si primo modo, sic furia impedit Matrimonium, dum durat, & ita contractum istum. Si tamen furiosus habet lucida intervalla, pro tempore intervalli potest contrahere, & eodem modo post contractum tunc petere, & est sibi debitum tunc reddendum: non autem pro tempore furiae, quia tunc nescit ex jure suo petere, sed sicut brutum; tunc etiam reddere esset alteri periculum in persona.

Si autem sit aliqua cognitio, sed cum errore vel deceptione, triplex deceptio simpliciter impedit: quia qualibet est contra illud, quod necessario requiritur ad contractum. Quarum prima est error personae, secunda error conditionis peioris, puta servitutis: tertia error donationis mutuae; puta, ista dat credens posse istum redonare, sive secum posse permutare; ille autem non redonat, licet proferat verba dolo animo, tantum scilicet ut extorqueat libidinem. De primo errore dictum est praeced. Disput. Sect. 7. Conclus. 1. De secundo, praesenti Disput. Sect. 3. per totam. De 3. dicam infra, ubi de revalidatione Matrimonij, invalide contracti ex defectu consensu.

64. Quia etiam iste contractus est obligatorius ad aliqua bona, puta ad fidem servandam, & indissolubilitatem, & prolem suscipiendam & educandam si evenit: quae tria bona sunt Matrimonij. Et generaliter in omni contractu contrahens sub conditione, opposita illi contractui, nihil facit; & ideo contra rationem istius contractus, est conditio opposita repugnans alicui bono Matrimonij. Et ita sunt tria impedimenta ex triplici conditione opposita contractui contra tria bona Matrimonij. Et de istis dictum est Disput. praeced. Sect. 8. Conclus. 9.

Ex parte autem personarum contrahentium requiritur, ut possint dare illam potestatem corporum: simpliciter autem impotens ad copulam carnalem non potest dare hanc potestatem; quia non habet: nec alligatus alteri matrimonialiter; quia jam corpus suum non est suum, sed conjugis. Sic igitur impotentia simpliciter, & alligatio matrimonialis alteri, impediunt ex parte contrahentium.

65. De ista impotentia dictum est praeced. Disput.

Similiter ex defectu notitia, ut in furioso.

Triplex deceptio simpliciter impedit.

Conditio opposita bonis Matr. an dirimat.

Impotentia, & alligatio alteri, dirimunt Matr.

Sect. 10. Qualiter est quadam naturalis & quadam casualis, & utraque, nisi sit perpetua, non impedit simpliciter. Naturalis autem in viro est vel per frigiditatem, vel per carentiam partis necessariae. In muliere per arctationem simpliciter: quod dico contra arctationem alicui. Casualis autem est per maleficium, & hoc sive respectu cujuslibet, sive respectu determinatae personae. Ad istam autem impotentiam reducitur impedimentum aetatis puerilis, quia eisi ibi non sit impotentia perpetua, tamen pro tali aetate nulla est potentia, & ideo nulla potest dari. Et de isto impedimento aetatis dictum est ead. Sect. 10.

Nota autem: Scotum non dicere, talem aetatem esse simpliciter impotentiam; sic enim dirimeret jure naturae, quod nos sup. loc. cit. negavimus, sed inquit: Ad istam impotentiam reducitur; quia propter impotentiam temporalem Ecclesia induxit istud impedimentum.

Sic igitur habemus ex parte contractus tria impedimenta in genere, scilicet per metum, per defectum notitiae, & per appositionem conditionis repugnantis: & ex parte contrahentium duo in genere, scilicet impotentiam simpliciter, & impotentiam secundum justitiam, quia alligatus est alteri.

In speciali autem primum impedimentum potest esse ita multiplex, quod duplex est malum, quod justitiam timetur: secundum impedimentum est triplex secundum triplicem errorem: & quartum per defectum usus rationis: tertium impedimentum continet sub se tria repugnantia tribus bonis Matrimonij. Quartum impedimentum continet duplicem impotentiam, naturalem viri, scilicet frigiditatem, & unicam impotentiam mulieris, scilicet arctationem simpliciter: frigiditas enim in muliere non impedit simpliciter, sicut nec sterilitas; & unum generale utriusque sexus, scilicet aetatem puerilem, & continet sub se impotentiam casualem in utroque sexu, dum tamen perpetuam. Vltimum impedimentum manet indivisum, & ratio illius impedimenti patet ex dist. 33. ubi dictum est, quod pro lege Evangelica non habet locum bigamia, nec licet dimittere uxorem; ergo nullo modo ipsa vivente, sive dimissa de facto, sive non dimissa, licet cum alia contrahere.

Atque haec tenentur Doct. Subtilis de impedimentis simpliciter, quae accipiuntur ex natura talis contractus, sive complete, seu incomplete, ut notat Scholium praefixum n. 4. & nos alibi diximus.

Porro quae accipiuntur ex statuto Ecclesiae superaddito, sic abbreviat Scotus sup. n. 8. Ex statuto Ecclesiae sunt tantummodo impedimenta ex parte personarum; quia Ecclesia nihil determinavit circa formam vel materiam istius contractus; sed solum personas aliquas illegitimavit, faciendo eas non capaces hujus contractus: & hoc vel propter nimiam earum propinquitatem inter se, vel propter earum ad cultum divinum specialem applicationem, vel propter alicujus horridi criminis enormitatem. Primo modo illegitimavit consanguineos in 4. gradu & infra, & ita in simili gradu affines: & hoc vel proprie dictos, quorum scilicet vinculum contractum est ex conjunctione carnali: vel extensive, quorum scilicet vinculum contractum est non ex commixtione carnali, sed tantum Matrimonium vel sponsalia, quod

Impotentia est duplex, naturalis & casualis.

Aetas puerilis non est simpliciter impotentia.

66. Resolutio dirimunt impedimentum.

67. Ordo & motus, quibus Ecclesia condidit impedimenta dirimuntia.

Primo, ob nimiam propinquitatem statum consanguinitatem & affinitatem, ac publicam honestatem.

vocatur publice honestatis iustitia. Et de istis tribus impedimentis dictum est, de primo hâc Disp. Sect. 5. Conclus. 1. 2. & 3. De secundo Sect. 6. & de tertio Sect. 7.

68. Item cognationem spiritualem & legalem. Ordo istarum propinquitatum.

Iuxta hoc etiam est quadam propinquitatis quasi mixta carnalis & spiritualis, cujusmodi est cognatio spiritualis & legalis, de quibus actum est d. Sect. 5. Conclus. 4. & seqq.

Et est ordo istarum propinquitatum; quia consanguinitas est merè carnalis propinquitatis; affinitas propriè surgit ex copula carnali merè: publica honestatis iustitia ex propinquitatis carnali, contractum matrimoniali, & sponsalium. Spiritualis cognatio ex propinquitatis carnali, & susceptione vel datione Sacramenti Baptismi, vel Confirmationis. Legalis ex carnali vel alio vinculo secundum legem, per adoptionem scilicet.

69. Secundò, propter specialem applicationem ad cultum Dei, illegitimus Religiosus & sacerdos inchoat.

Per applicationem autem specialem ad cultum divinum, Ecclesia illegitimavit eum, qui solemniter vocit continentiam, & eum, qui suscepit Ordinem sacrum. De his dictum est hâc Disp. Sect. 4.

Nota autem, quod sequitur apud Scotum: Illud de voto solemnium, si tamen ibi fiat traditio potestatis corporis ad castitatem servandam ipsi Ecclesie, vel Prelato, in cujus manu vocet, & per hoc non habet potestatem sui corporis ad actum conjugalem; tunc potest reduci istud impedimentum ad naturam contractus, sicut illud de alligato ad aliud Matrimonium.

Si autem tale votum non tollit isti, quin habeat potestatem sui corporis (ut nos putamus) tunc ex statuto & potestate Ecclesie est illegitimatio & irritatio, non tantum quia se tradit Ecclesie ad talem actum; sed quia Christus vocando Ioannem a nuptijs, prout voluit continentie vinculo conjugali: & ideo Ecclesia illum, qui est in gradu superiori, iuste illegitimavit ad accipiendum gradum inferiorem, sive ad apostatandum.

70. Tertio illegitimavit propter enormitatem.

Tandem (inquit Scotus) propter enormitatem criminis tantummodo duplicis, illegitimavit iuste; propter scilicet enormitatem infidelitatis illegitimavit fidelem, non simpliciter, sed respectu in-

fidelis, & è converso, ad Matrimonium contrahendum. Et de hoc dictum est hâc Disp. Sect. 11.

tem duplicis criminis. Primum. Secundum.

Aliud crimen enorme est adulterium, cum machinatione in mortem legitimi conjugis. Vel etiam cum fidei datione, de contrahendo post mortem legitimi conjugis. Et de isto impedimento dictum est hâc Disp. Sect. 8. Sic ergo in genere, ex statuto Ecclesie sunt persona illegitima ex duplici crimine, ex applicatione ad cultum Dei, & ex propinquitatis consanguinitatis, ex vinculo affinitatis & publica honestatis, & ex cognatione spirituali & legali. Hucusque Doct. Subtilis.

Porro non meminit tertij criminis, scilicet raptus, quia suo tempore nondum erat impedimentum; uti neque absentia Parochi aut testium, de quibus etiam propterea non scribit.

Quare Scotus non meminere raptus.

Si autem quispiam interroget eum: quare Ecclesia tantam posuerit sollicitudinem in ordinando Matrimonia? Respondet sup. n. 12. Quia communitas Christianorum utitur Matrimonio, per cuius usum multiplicatur populus Christianus: & ideo sicut ordinari debet, ut in ejus contractu & usu vitentur ea, quæ obviant charitati, sive in Deum sive in proximum: & servanda sunt, quæ congruunt honestati, ut sic honestum Matrimonium Christianum congrue significet illam benedictam conjunctionem Christi & Ecclesie, de qua dicit Apostolus: Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & Ecclesia; quæ conjunctio nunc est per fidem, & aliqualem dilectionem, sed in patria erit per visionem & perfectam fruitionem sponsa non habentis maculam neque rugam ad sponsum speciosum præ filijs hominum, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum amen.

71. Quare Ecclesia tantam sollicitudinem posuit in ordinando Matrimonia.

Atque hisce verbis Scotus finit doctrinam suam matrimoniale, imò & Sacramentalem. Nobis autem adhuc aliqua restant explicanda. Ac in primis tractabimus de dispensatione impedimentorum Matrimonij; secundò de revalidatione Matrimonij, irritè contracti; tertio de usu Matrimonij; ac denique de ejus divortio. Sit itaque.

SECTIO XIII. DE DISPENSATIONE IMPEDIMENTORUM MATRIMONIJ.

1. Qualiter tractandum de hac dispensatione.

Ac de re (inquit Dicastill. disp. 8. n. 1.) multi latè disputant, maximè Sanchez, vocantes in hunc locum totam doctrinam generalem, pertinentem ad dispensationes; cum tamen ea disputatio proprium locum habeat in Tract. de Legibus.

Alij verò breviter se expediunt, ut Bonacina, qui vix unam paginam in dispensationibus consumit, sicut & alij Recentiores, quibus familiarè est, non minùs omittendo, quàm perstringendo, Tractatus edere brevissimos, nempe ut literatum vulgus, & studiosorum farrago gestiat & Bosco de Matrim. Pars II.

lætetur, videns se habere paucis paginis, aut etiam lineis comprehensum, quidquid Alij, longo volumine se pandentes, vix absolvunt. Quasi verò idem esset, quamdam anacephaleosim, vel rerum indiculum texere, & rem pro dignitate tractare.

Nos quasi mediam viam. probamus & eligimus, nec volumus Lectorem obruere congestis omnibus, quæ pro varijs dispensationibus afferri possent; neque rem totam ita perstringere, ut pleraque ex ijs, quæ ad rem præsentem faciunt, omittamus. Ita præfatus Auctor. Quem ego imitandum duxi, & ideo Dico primò:

N n n CON-